

REGELS EN REGLEMENTEN

Eindelijk is het zover. Het KNSB-bestuur heeft een *aanvullend reglement* voor het spelen van computers in KNSB-toernooien aanvaard. Het reglement is opgesteld door het bestuur van de CSVN (Computer Schaak Vereniging Nederland). Hierover kunnen we met recht verheugd zijn; ook in deze kolommen is er jarenlang op geweest dat reglementering één van de taken van het KNSB-bestuur is. De aanvullende regels (het zijn er 8) staan gepubliceerd in 'Computerschaak' het tweemaandelijks orgaan van de CSVN en in dit nummer van Schakend Nederland. Zij worden voorafgegaan door een korte uiteenzetting over de uitgangspunten. De lezers worden nadrukkelijk verzocht om hun commentaar (bij voorkeur schriftelijk) aan secretaris ir. A.J. Doetjes (Waaltdorperweg 373, 2597 HZ 's-Gravenhage) door te geven.

Gezien de ontwikkelingen op computerschaakgebied zal het reglement na verloop van tijd stellig voor herziening in aanmerking komen. Dit is ook de bedoeling van het CSVN-bestuur (aanpassing over een of twee jaar). Maar het begin is er en de discussie kan via de geëigende kanalen gestart worden. Nogmaals, een uitermate verheugende ontwikkeling.

Nieuwe Regels

Toch zijn hiermee niet alle reglementproblemen opgelost. Er bestaat nog een probleem op de grens van de "gewone" schaakwereld en de computerschaakwereld. In de column '50 zetten of 100 zetten?' (SN 3/85, pp. 101-102) maakte ik destijds

■ JAAP VAN DEN HERIK

melding van veranderingen van de 50-zettenregel voor drie typen eindspelen, waaronder Koning, Toren en Loper tegen Koning en Toren (KTLKT). Voor bedoelde eindspelen werd het aantal van 50 zetten alvorens een stuk geslagen is (of een pion gespeeld is), zoals vermeld in artikel 10.8, uitgebreid tot 100 zetten. Deze beslissing *leek een logisch gevolg* van de theoretische bijdragen van Crosskill, Troitzky, Chéron en Timman. Immers zij hadden aangetoond dat er in deze typen eindspelen posities bestonden die meer dan 50 zetten vergden om bij optimaal spel van beide zijden tot winst gevoerd te worden. Daarenboven werd gesteld dat verwacht mocht worden dat computer-ontdekkingen in de komende jaren meer van dergelijke typen stellingen zouden aantonen. Die zijn er ondertussen. De ontwerper van de databases Ken Thompson (samen met Joe Condon ontwerper van Belle, en samen met Dennis Ritchie Turing-Award winnaar 1983) bereidt daarover op dit moment een publikatie voor. Tot de klasse van eindspelen die meer dan 50 zetten in beslag kunnen nemen behoren o.a. Koning en Dame tegen Koning en twee Paarden; Koning en Dame tegen Koning en twee Lopers.

Ontvangst in Grootmeesterpraktijk

In 1979 hield Schakend Nederland zijn adem in of Timman zijn beroemd geworden eindspel tegen Velimirović binnen de 50 zetten zou weten te winnen of in remise zou moeten berusten terwijl de stelling wel in 60 of 70 zetten gewonnen zou zijn. Dit

eindspel was één van de drie typen waarvoor (en waardoor!) de 50-zettenregel veranderd werd. Niettemin schreef ik hierboven "leek een logisch gevolg", want Hans Ree attendeerde mij op de volgende onbillijkheid.

Het eindspel Koning + Toren + Loper tegen Koning + Toren is in zijn algemeenheid remise. Er zijn slechts een aantal uitzonderingen, waarvan de meest ongunstige 59 zetten in beslag neemt. Dit eindspel komt nog wel eens voor in de grootmeesterpraktijk en stelt hoge eisen aan beide partijen: Een theoretisch gewonnen stelling is *moeijlijk te winnen*, een theoretische remisestelling is *moeijlijk remise te houden*. Veronderstel nu, aldus Ree, dat ik, in moeilijke omstandigheden verkerend, weet af te wikkelen naar een T+L tegen T-stelling die remise is. Mijn tegenstander heeft nu volgens de reglementen 100 zetten lang in plaats van slechts 50 het recht om te proberen te winnen. Dit is een aanzienlijke verzwarening van de taak van de verdediger die derhalve door de reglementswijziging benadeeld wordt.

Oplossingen

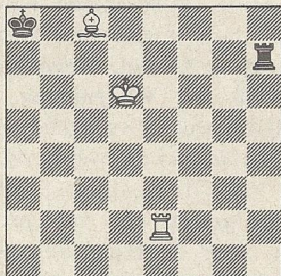
De opmerkingen van Ree zijn volkomen *juist* en daarmee is een probleem gecreëerd. Zonder meer aan de 50-zettenregel vasthouden valt niet te verdedigen, maar uitbreiding tot 100 zetten voor die eindspelen waarin uitzonderingen boven de 50 zetten bestaan is eveneens niet helemaal eerlijk. Een oplossing kan zijn afscheid nemen van de 400 jaar oude 50-zettenregel, zoals vermeld in SN 3/85 (zie ook Roycroft's "A proposed revision of the '50-move rule'", ICCA Journal, Vol. 7, No. 3, pp. 164-170,

sept. 1984). Een aanzet tot een andere oplossing, die nog veel verder uitgewerkt moet worden, zou kunnen zijn dat het reglement zeer nauwkeurig wordt aangepast, waarbij een grote rol is weggelegd voor computers. Voor eindspelen waarvan bekend is dat ze uitzonderingen van meer dan 50 zetten bevatten, zou de informatie ergens (centraal bij de KNSB of gewoon bij de toernooleiding) op een disk opgeslagen moeten zijn. Zodra het betreffende eindspel op het bord verschijnt zou de arbiter moeten nagaan of 50 dan wel 100 zetten voor dit eindspel moeten worden toegekend. Dit lijkt eerlijk, afgezien van de criteria wanneer 100 zetten worden toegekend (b.v. ook als het gewonnen is in 20 zetten, in 40 of in 49?). Maar ook hier zijn bezwaren mogelijk. Als de arbiter tegen een grootmeester zegt: voor dit eindspel heeft u 100 zetten, dan weet de grootmeester dat hij gewonnen staat. Dit betekent dat de arbiter "over de stelling heeft gesproken". De betreffende grootmeester is hiermee aanzienlijk bevoordeeld, want hij weet dat hij in principe niet tevergeefs zoekt naar de (een) winstweg.

Voorbeeld

Het T + L tegen T eindspel is een 59-zetten eindspel (Thompson). In 1864 gaf Crosskill overigens reeds een positie waarvan hij meende dat 56 zetten nodig waren om tot winst te komen (zie Chéron, deel 3). Thompson's database-programma (nog niet bevestigd door andere programma's) geeft aan dat er 28 posities zijn die 59 zetten vergen (afgezien van spiegelingen en rotaties). Hieronder geven we een positie die eerder is gepubli-

ceerd in het uitstekende blad EG (= End Game) van John Roycroft, dat overigens ook door Van Spijk b.v. wordt uitgegeven. Tussen haakjes worden de equi-optimale zetten aangeven.

Wit aan zet

B29-07-92
Optimale winst in 59 zetten
1. Lf5 Th4 2. Ld3 Tf4 3. Le4 +
Ka7 4. Lc6 Tg4 5. Kc7 Tg7 + 6.
Ld7 Tg6 7. Le6 Tg7 + 8. Kc6
Tg1 9. Ta2 + Kb8 10. Tb2 + Ka8
11. Kb6 (Lf5) Tc1 12. Lf5 Tc3
13. Tb1 Kb8 14. Tb4 Ta3 15.
Ld7 Ta2 16. Th4 Tb2 + 17. Lb5
Tc2 18. Lc4 Tb2 + 19. Kc6 Tf2

(Tc2) 20. Th8 + Ka7 21. Th7 +
Kb8 22. Tb7 + Ka8 23. Tb4 Tg2
24. Ld3 Tg3 25. Td4 Tf3 26. Lc4
Th3 27. Td8 + Ka7 28. Ld5 Th2
29. Td7 + Kb8 30. Tb7 + Ka8
31. Tb1 Tc2 + 32. Kb6 + Kb8
33. Le6 Te2 (Td2) 34. Kc6 + Ka8
(Ka7) 35. Ta1 + Kb8 36. Ld5
Th2 37. Tb1 + Ka7 38. Ld5
Th6 + 39. Kc5 Tb6 40. Th1 (Tf1,
Tg1) Ta6 41. Th8 Ta5 + 42. Kc6
Tg5 43. Th7 + Ka6 44. Ld5 Ka5
(Tg6 +) 45. Kc5 Tg6 46. Th2
(Th1) Tg4 47. Tb2 Th4 48. Tb7
Th6 49. Lf7 Tf6 50. Lc4 Tf5 +
51. Ld5 Tf6 52. Tb5 + Ka6 53.
Tb2 (Tb3, Tb1) Ka7 54. Tb7 +
Ka6 55. Te7 Ka5 56. Le6 Ka6 57.
Lc8 + (Lc4 +) Ka5 58. Ta7 +
Ta6 59. Txa6 mat.

In de nabije toekomst zal het aantal typen eindspelen waarvoor meer dan 50 zetten nodig zijn om tot winst te komen gestaag groeien. Dit betekent dat de schaakwereld zich zal moeten buigen over een nadere reglementering.

Schakend Nederland - april 1986
Prof. dr. H.J. van den Herik: Regels en reglementen